

bi müfessirler tarafından rivayet edilen bir tefsiri olduğu bilinmektedir. Dahhâk'e göre "يا أيها الناس" ile başlayan âyetler Mekke'de, "يا أيها الذين آمنوا" ile başlayan âyetler ise Medine'de nâzil olmuştur. Âl-i İmrân sûresinin 41. âyetinde geçen "remz" ile Rahmân sûresinin 12. âyetindeki "asf" kelimelerinin mânalarına dair görüşlerine *Şahîh-i BuĦârî*'de yer verilmiş ("Tâlâk", 25, "Tefsîr", 55), rivayetleri de *Kütüb-i Sitte* içindeki sünenlerde zikredilmiştir.

Eğitim ve öğretime çok önem veren ve bu hususta maddî ve mânevî hiçbir fedakârlıktan kaçınmayan Dahhâk 3000 civarında çocuğun okuduğu büyük bir mektep yaptırdı. Kendisinin de fahrî olarak hocalık yaptığı bu mektepte Kur'an-ı Kerim'in öğretilmesi üzerinde çok durur, Kur'an öğrenen herkesin onu başkalarına da öğretmesi gerektiğini söyler ve buna delil olarak "...öğretmekte ve okuyup okutmakta olduğunuz kitap sayesinde Allah'a kul olunuz" (Âl-i İmrân 3/79) meâlindeki âyeti gösterirdi.

Âbid ve zâhid bir kişi olan Dahhâk takatten kesilmeden önce amel-i sâlih işlemeyi tavsiye eder, kendisinin de istediği halde bu sebeple amel-i sâlih işlemediğini söylerdi. Akşam olunca ağlar, sebebi sorulduğunda, "Bugün amelilerimden Allah'ın huzuruna ne götürdüğümü bilmiyorum" derdi. Vefatından az önce kardeşini yanına çağırarak cenaze namazını bizzat kendisinin kıldırmasını, bu iş için kesinlikle emîri davet etmemesini, sade ve mütevazı bir cenaze merasimi yapılarak alelelâ bir kabre defnedilmesini, kabri başında dua etmesini ve kendisinden duyup öğrendiklerini başkalarına nakletmesini istedi.

Seksen yaşının üzerinde 105 (723) yılında Belh'te vefat eden Dahhâk'ın ölüm tarihi 102 ve 106 olarak da zikredilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Buhârî, "Tâlâk", 25, "Tefsîr", 55; a.mlf., *et-Târîhu'l-kebir*, IV, 332-333; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VI, 300-302; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dil*, IV, 458; Zehabi, *A'lâmü'n-nübela'*, IV, 598-600; a.mlf., *Mizânü'l-i'tidâl*, II, 325-326; İbn Kesir, *el-Bidâye*, IX, 223; İbnü'l-Cezerî, *Gâyetü'n-nihâye*, I, 337; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, IV, 453-454; Süyûtî, *el-İtkân*, IV, 209, 211; Dâvûdî, *Tabakâtü'l-müfessirin*, I, 216; Sezgin, *GAS*, I, 29-30; Bîlmen, *Tefsir Tarihi*, I, 274-276; Ali Şevâh İshak, *Mu'cemü muşannefâti'l-Kur'âni'l-Kerîm*, Riyad 1403-1404/1983-84, I, 137; II, 161.

MUHAMMED EROĞLU

DAHĦÂK b. OSMAN

(الضحك بن عثمان)

Dahhâk b. Osmân b. Dahhâk
b. Osmân el-Kureşî
(ö. 180/797)

Hadis râvisi ve tarihçi.

Tâbiünden olup ilimle meşgul bir aileye mensuptur. Hayatı hakkında fazla bilgi bulunmamaktadır. *Ahbâr**, *eyyâmü'l-Arab** ve Arap şiirini en iyi bilen kişilerdendi. Hârûnürreşid, Abdullah b. Mus'ab'ı Yemen'e vali tayin ettiğinde Abdullah kendisi gidinceye kadar yerine vekil olarak Dahhâk'ı gönderdi. Yemen'de bir yıl kalan Dahhâk 8 Zilhicce 180'de (11 Şubat 797) Mekke'de vefat etti. Genç yaşta ölen oğlu Muhammed b. Dahhâk ve torunu Ahmed b. Muhammed de ilim ve edebiyatla meşgul olmuşlardı. Buhârî, Dahhâk'ın oğlu Muhammed'in babasından hadis rivayet ettiğini zikreder. Vâkıdî (ö. 207/823), bu aileden beş kişi ile (Ahmed b. Muhammed, Muhammed b. Dahhâk, dedesi Dahhâk b. Osman, büyük dedeleri Osman b. Dahhâk ve Dahhâk b. Osman) ilim meclislerinde bulunduğunu ve karşılıklı olarak birbirlerinden faydalandıklarını söyler.

Dahhâk b. Osman dedesinden, Mâlik b. Enes'ten ve Mûsâ b. İbrâhim'den hadis rivayet etmiştir. Zübeyr b. Bekkâr, Dahhâk'ın kendi hattıyla yazılmış bir kitabını gördüğünü söyler (*Cemheretü Nesebi Kureys*, I, 6). Dahhâk'ın kaynaklarda adı zikredilmeyen bu eserinden başka kitaplar yazmış olması da muhtemeldir. Nitekim İbn Sa'd'ın *et-Tabakât*'inde ve Taberî'nin *Târîh*'inde Vâkıdî'den yapılan bazı iktibaslarla bizzat Vâkıdî'nin *Kitâbü'l-Megâzi*'sindeki Uhud, Bedrülmevîd, Zâtürrikâ', Müreysi, Hendek, Kuraya gazveleriyle ilgili birçok haber onun eserinden alınmıştır. Dahhâk'ın Hz. Osman'ın şehid edilmesine dair iki ayrı rivayeti de Taberî'nin *Târîh*'inde bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Vâkıdî, *el-Megâzi*, I, 244, 293, 384, 395, 413; II, 441, 468, 472, 491, 501, 503; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, V, 422, 437; VII, 335; a.mlf., *et-Tabakât: el-mütemmim*, s. 397-398; Zübeyrî, *Nesebü Kureys*, s. 234; Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, I, 119; Zübeyr b. Bekkâr, *Cemheretü Nesebi Kureys ve ahbâruhâ* (nşr. Mahmûd Muhammed Şâkir), Kahire 1381, I, 6, 401-405, 414-415; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), IV, 413, 417; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, X, 175, 176; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, IV, 446-447; Ziriklî, *el-A'lâm*, III, 309; Sezgin, *GAS* (Ar.), I/2, s. 46.

MUSTAFA FAYDA

DAHĦÂK b. SÜFYÂN

(الضحك بن سفيان)

Ebû Saîd ed-Dahhâk b. Süfyân
b. Avf el-Âmirî
(ö. 11/632 [?])

Kahramanlığı ile tanınan sahâbî.

Kilâboğulları'ndan olup Medine köylerinden birinde yaşardı. Necid'de yaşadığı da söylenmektedir. İslâmiyet'i kabul edince Hz. Peygamber onu kavminden müslüman olanlara reis, daha sonra da zekât âmilî tayin etti.

Mekke fethine, bazı kaynaklara göre ise Huneyn Savaşı'na 900 kişiyle katılan Süleymoğulları'na Hz. Peygamber, "Sizi yalnız başına 100 kişiye bedel birisiyle 1000'e tamamlayayım mı?" demiş ve başlarına Dahhâk b. Süfyân'ı kumandan tayin etmiştir. Hicretin 9. yılı Rebülevvel ayında (Haziran 630) Kilâboğulları'nın bir kolu olan Kuratalar'a gönderilen seriyenin kumandanlığı da Dahhâk'e verilmiş ve seriyeye "Dahhâk b. Süfyân seriyesi" diye anılmıştır. Kuratalar'ın müslüman olmayı reddetmeleri üzerine müslümanları onları Necid taraflarındaki Lâvezüc'de bozguna uğratmışlar ve bütün mallarını savaş ganimeti olarak ele geçirmişlerdir.

Verilen ölüm cezalarını yerine getiren ve Hz. Peygamber'in korunması işinde de görev alan Dahhâk Resûlullah'ın baş ucunda yalın kılıç nöbet tutardı. Hz. Peygamber'e bürde adında bir sağmal deve hediye etmişti. Ümmü Seleme, iki deve kadar süt veren bu hayvandan daha verimli bir deve görmediğini belirtmektedir.

Dahhâk'ın Hz. Peygamber'e baldızıyla veya kızı Fâtıma ile evlenmesini teklif ettiği, Resûlullah'ın onu nikâhına aldığı, fakat zifafa girmeden boşadığı rivayet edilmektedir. Ancak bu konudaki rivayetler ihtilâflıdır.

Saîd b. Müseyyeb ve Hasan-ı Basrî Dahhâk b. Süfyân'dan hadis rivayet etmişlerdir. Dahhâk'ten rivayet edilen iki hadisten diyetle ilgili olanı *el-MuvaĦĦâ* ("UĦkûl", 9), *el-Müsned* (III, 452), Ebû Dâvûd ("Ferâ'iz", 18), İbn Mâce ("Diyât", 12) ve Tirmizî'de ("Diyât", 18; "Ferâ'iz", 18) yer almıştır. Buna göre hilâfeti zamanında Hz. Ömer, öldürülen bir adamın diyetini karısının alamayacağı kanaatinde olduğunu söyleyerek bu konuda sahâbîlerin bilgisine başvurmuş, Dahhâk de